

KULTÚRA

ROČNÍK XXI. – č. 5

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

7. MARCA 2018

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Dvaja veľikáni slovenskej a európskej histórie, Andrej Hlinka a Jozef Tiso. Vedeli, čo je ich mravná povinnosť v čase otvoreného útoku na základy našej národnej identity a európskej civilizácie. Postavili sa proti nebezpečenstvu svetovej revolúcie, ktorá hľadala lepšiu budúcnosť človeka v jeho rozpáranom bruchu, ako napísal ruský mysliteľ Ivan Solonevič. Vzťah k týmto dvom mužom, ktorí stelesňujú zápas nie o národ hocijaký, ale o národ kresťanský, je jasným poukazom na to, aký má človek vzťah k Bohu a slovenskému národu. Komunizmus, žiaľ, nebol porazený. Jeho hlavy sa dvihajú vo svojich starých podobách trockizmu a stalinizmu, prijímajúc rozmanité mimikry.

**Nechod' me po lúč k povetroňom!
Vrát' me sa radšej k martýrovi
a páľ me, páľ me klamstvo o ňom!**

S ním otčina šla na nákovy
a kým sa slovenský cit vzpíeral,
on k obeti bol pohotový.

Ostalo po ňom viacej perál
než po zbabelcoch pien a trusu,
nuž závisí, kto po kom zbieral.

To podľa osobného vkusu
tam sa trus, tu sa perla páči,
len perlu možno tlačiť k brúsu.

GORAZD ZVONICKÝ

Vrát' me sa

Sám na vás všetkých stačí, dráči,
čo slintáte na jeho žiaru,
plaziac sa iba po zápači.

Čo môžete dať? Iba škvaru!
Spomienka naň sen od vás plaší
a ukrývate sa jej čaru.

Hej, padol v korist' samopaši,
lež dal cti prednosť pred odroňom.
Nás obodruje, vás on straší.

Svet prežil strašné dve svetové vojny, experimenty s revolúciami, pučmi a prevratmi, ktoré mali zdanlivý cieľ - svetlú budúcnosť. Akoby nestačili tie nespočítateľné milióny mŕtvov, vždy znova a znova sa nájdu šialenci, ktorí lákajú národy, triedy, vrstvy, denominácie či sexuálne skupiny na vidinu slobody, lepšieho života. V mene toho lepšieho stačí iba odstrániť to "staré".

Ruský mysliteľ Ivan Solovjev, charakterizujúci bolševizmus, napísal: "Realistickosť bolševizmu sa prejavila okrem

O skepse

TEODOR KRÍŽKA

iného v tom, že vsadil na spodinu priamo a bez strachu. Žiadna moc v dejinách po ceste k svojim cieľom nenavštila také množstvo mŕtvov. Je to typ človeka s mozgom barana, čelustami vlka a morálkou protoplazmy. Je to typ človeka, ktorý hľadá riešenie svojich pľuhavých problémov v rozpáranom bruchu blížneho. Ale pretože nijaké riešenia v tých bruchách nenechádza, problému zostávajú nevyriešené, a bruchá sa párajú ďalej".

Tridsať rokov nám nahovárajú, že komunizmus padol, a medzitým sa na Západe usilujú o rehabilitáciu Marxa! A čuduj sa svete, opäť vidia najväčšie nebezpečenstvo v Rusku, najmä v jeho pravoslávii. Usilujú sa ho vykresliť ako červeného Molocha, ktorý sa prezliekol do kňazského rúcha, ale podstatu nezmenil.

Ak je to tak, prečo si Západ rovnako neoblečie kňazské rúcha? Prečo sa rúčajú kostoly alebo sa predávajú na hotely a kadejaké iné zariadenia? Kto dopustil tento duchovný holokaust?

Nič, čo sa nám predostiera ako spontánny vývoj dejín, nemá so spontaneitou nič spoločné. Ide o plánovanú likvidáciu kresťanskej civilizácie.

Na tejto planéte existujú tri historické projekty: biblický, islamský a konfuciansky. Štvrtý, liberálny, za projekt považovať nemožno, pretože apriori neobsahuje nič, čo by povyšovalo dôstojnosť človeka, predostierajúc mu realistický ideál. Naopak, liberalizmus je vrchol involúcie, ak by sme prijali Darwinovu evolučnú teóriu za orientačnú. Teda nie evolúcia, ale úpadok, pričom úpadok dosahovaný revolučnými metódami, podobne ako v Rusku pred sto rokmi, ibaže namiesto tristo hrdlorezov privezených zo Západu, ktorí spustili červený teror, máme tu hrozbu tzv. islamského teroru.

Európa je ohrozená ako nikdy doteraz. A do tohto ohrozenia nám od rána do večera premietajú rehot, posmech, rúhanie sa, popieranie, skepsu.

V okupovanom Maurami Španielsku mohli kresťania navštevovať iba moslimské alebo židovské školy. Vyberali si moslimské, pretože v tých druhých ich vyučovali práve tejto skepse.

Obzrite sa, koľko skepsy je navôkol dnes.

Európska únia zápasí s problémom utečencov a migrantov, ktorých počet v posledných desiatich rokoch prudko vzrástol. Prúdy utečencov, ktoré prichádzali do Európy z Afriky a Stredného východu, prudko vzrástol po nepremyslenom vojenskom zásahu Spojených štátov a ich spojencov v Iraku, Líbyi a v menšej miere v ostatných – prevažne arabských – štátoch. Priamym výsledkom tohto nešťastného kroku bolo prehĺbenie utečeneckej krízy, ktorej dnes čelia viaceré európske štáty.

Masu migrantov, ktorí prichádzajú do Európy, tvoria nielen utečenci oblastí postihnutých vojnou, ako je Sýria, Irak, Afganistan, ale aj ekonomicky motivovaní migranti z Afriky a Ázie. V každom prípade však ide o ľudí s iným kultúrnym pozadím a odlišným prístupom ku každodenným otázkam života; ľudí, ktorým je európske prostredie príťažlivé po materiálnej stránke, ale cudzie vo všetkom ostatnom. A to je koreňom problému, ktorý tento nekontrolovaný príchod cudzích etnických skupín do niektorých európskych krajín priniesol a do iných prináša.

Je smutnou skutočnosťou, že jednotlivé štáty nevedia najšť účinný spôsob ako zvládnuť situáciu, ktorá sa masovým prílivom utečencov vytvorila a ktorá je – čo sa napokon bude musieť otvorené priznať – do značnej miery zapríčinená neschopnosťou či neochotou utečencov a imigrantov asimilovať sa s prostredím, do ktorého prichádzajú.

Kým európske štáty uvažujú a hľadajú obojstranne uspokojivé riešenie, štát Izrael bez dlhšej debaty a bez ospravedlnenia alebo vysvetlenia koná. Spôsob, akým sa to deje, je dosť neobvyklý a bude zaujímavé sledovať výsledky týchto opatrení.

Podľa správ západných komunikačných agentúr dňa 3. januára 2018 predseda vlády Izraela Benjamin Netanjahu na zasadnutí vlády vyhlásil, že od 4. januára izraelská vláda začína uskutočňovať plán, ako odstrániť z krajiny všetkých ilegálnych migrantov. Ide hlavne o utečencov zo severo-východnej Afriky (Sudán, Eritrea). Väčšina z nich prišla do Izraela v rokoch 2005-2010, keď izraelsko-egyptská hranica na Sinajskom polostrove ešte nebola tak neprechodne utesnená ako dnes.

Izrael nepokladá týchto migrantov za skutočných utečencov, ale ich považuje za votrelcov ("infiltrators"), ktorí sa ilegálne vkradli do Izraela.

V rámci svojho programu izraelská vláda plánuje vyštáňovať z krajiny všetkých ilegálnych prisťahovalcov. Dohromady je to asi 38 000 osôb. Všetci dostanú (a keď tento príspevok bude uverejnený, už aj dostali) ultimátum opustiť Izrael do konca marca 2018. Každá osoba má

Ako riešia krízu utečencov a migrantov v Izraeli?

nárok na letenku domov, do krajiny, do ktorej chce odísť, alebo do ktorej ju prinúti odísť – a okrem toho dostane aj 3500 amerických dolárov v hotovosti. Tým, ktorí by takúto ponuku vystaňovania odmietli, hrozí pobyt v žalári.

V priebehu vystaňovania má dôjsť aj k zatvoreniu utečeneckého tábora Holot, ktorý sa nachádza uprostred púšte v Južnom Izraeli. V jednom období v ňom bolo internovaných vyše 5000 utečencov, dnes ich tam je asi 1000. Vládnu tam "neľudské" podmienky, pretože tábor poskytuje iba tie najzákladnejšie podmienky na prežitie. Niet tam ani lekárskej starostlivosti, a chýbajú aj mnohé minimálne potreby, na aké má každý utečenec neodczudziteľné právo. Medzinárodná organizácia Amnesty International charakterizovala tábor ako "open air prison", čiže žalár pod holým nebom.

Veru, v Izraeli sa s utečencami nezachádza "v rukavičkách". V roku 2014 organizácia Human

Rights Watch obvinila štát Izrael, že upiera migrantom medzinárodne zaručený prístup k spravodlivej procedúre získania azylu, že ich nedovolenými metódami núti opustiť Izrael a mnohých nezákonne drží v zaistení. Izrael odôvodňuje svoj tvrdý postoj k migrantom záujmom o vlastnú bezpečnosť. Premiér Netanjahu povedal:

"Každá krajina musí strážiť svoje hranice a chrániť svoje územie pred ilegálnou infiltráciou; to je nielen právo, ale aj základná povinnosť suverénneho štátu."

Minister verejnej bezpečnosti, Gilad Erdan, ktorého ministerstvo spolu s ministerstvom vnútra bude na vysídlenie ("removal") imigrantov dozerať, vyhlásil, že "infiltratori budú mať na výber: buď opustiť Izrael, alebo skončiť vo väzení."

Izrael nepriamo uznáva, že vystaňovanie migrantov do vlasti ich pôvodu, keď tou vlasťou je Sudán alebo Eritrea, by ohrozilo bezpečnosť a v mnohých prí-

padoch i život násilne repatriovaných utečencov. Pre takéto prípady vláda uzavrela dohodu s niektorými africkými štátmi ako Uganda a Rwanda, ktoré za určitý poplatok (v prípade Rwandy je to údajne 5000 dolárov za každého prijatého utečenca) sú ochotné vyhostených utečencov prijať.

Takto sa stavia k problému nepozvaných hostí Izrael. Všeličo by sa dalo o takomto riešení povedať, na všeličo poukázať, ale predbežne sa zdá múdrejšie zdržať sa kritiky.

Jednu otázku treba však položiť našim mienkotvorným novinárom, radodajným komentátorom a selektívne súcitným kritikom verejného diania u nás a vo svete: Prečo takáto dôležitá a strastiplná udalosť, ktorá – keby sa odohrávala u nás, u našich susedov, alebo v iných vzdialených krajinách, iste by bola stredom pozornosti – sa v prípade Izraela obchádza cudným a hlbokým mlčaním?

FRANTIŠEK VNUK

Prosba k priaznivcom Kultúry

Nedovoľte ponižovať svoj národ, nedovoľte ponižovať seba!
Prosíme, nepoľavujte v ušľachtilom úsilí, prispajte na číslo účtu Kultúry v Slovenskej sporiteľni

IBAN

SK69090000000000170427664

V prvých dňoch februára sa zdržoval na Slovensku emeritný prefekt kongregácie pre náuku viery Gerhard Ludwig Müller. Bol hlavným hosťom a prednášateľom na medzinárodnom sympóziu: Aktuálne otázky ľudskej mravnosti. Sympóziu, ktoré organizovala Biskupská konferencia Slovenska, sa konalo v Bratislave 6. februára 2018 pri príležitosti dvadsiateho piateho výročia významnej encykliky pápeža Jána Pavla II. Veritatis splendor, encykliky, ktorá predkladá modernému človekovi základné otázky cirkevnej náuky o mravnosti. V tejto súvislosti sa často hovorilo nielen o encyklike, ale aj o Kongregácii pre náuku viery, ktorá mala kľúčový podiel na jej vzniku a ktorej kardinál Gerhard L. Müller bol prefektom presne päť rokov – od 2. júla 2012 do 1. júla 2017.

Spomedzi deviatich kongregácií Rímskej kúrie Kongregácia pre náuku viery bola až donedávna najznámejšou a najvplyvnejšou. Ide totiž o inštitúciu s dlhou a pestrou históriou. Dnešný názov má iba od roku 1984. Predtým sa nazývala Posvätná Kongregácia pre náuku viery a ešte predtým Najvyššia Posvätná kongregácia Svätého Oficia. V rokoch 1542-1908 bola známa ako Najvyššia Kongregácia svätej rímskej a celosvetovej inkvizície (Suprema Congregatio Sanctae Romanae et Universalis Inquisitionis). Ustanovil ju pápež Pavol III. a dal jej náročnú úlohu: dbať o čistotu viery a ochraňovať Cirkev pred bludmi. Po rekonštrukcii, ktorou prešla po II. vatikánskom koncile, jej poslaním sa stalo ohlasovanie a ochrana katolíckej náuky.

Je na mieste poznamenať, že za posledných 50-60 rokov v Kongregácii pôsobili významní slovenskí duchovní hodnostári. Kardinál Jozef Tomko vstúpil do služieb rímskej kúrie v roku 1962 ako konzultant tejto Kongregácie a pracoval v nej až do roku 1970. Biskup Jozef Zlatňanský pracoval na kongregácii od roku 1966. Najprv ako asistent, neskôr (v rokoch 1975 – 1984) ako riaditeľ sekcie pre vierouku a od roku 1984 až do odchodu na dôchodok ako subsekretár.

Po nástupe pápeža Františka Kongregácia stratila na význame a dôležitosť. František obmedzil rozsah jej činnosti, viaceré jej úlohy potlačil, preniesol na iné kongregácie, alebo na štátny sekretariát. Potvrdil to sám kardinál Müller, keď v interview, ktoré poskytol 11. februára 2018 v Bratislave spolupracovníkovi portálu Postoj Pavlovi Rábarovi povedal:

„Domnievam sa, že pápež František chce iný štýl fungovania Kongregácie pre náuku viery, aby bola viac ticho. Ja však zotrúvam na názore, že Kongregácia by mala aktívne pomáhať magistériu pápeža a neredukovať sa len na organizmus, ktorý reaguje na niektoré prípady. Mala by formulovať veľké témy, línie a výzvy o sekularizácii či novej evanjelizácii. Nemožno zveriť všetko len Štátnemu sekretariátu. Ja ich veľmi rešpektujem, ale prístup máme odlišný. My začíname vierou, oni viac kladú dôraz na diplomáciu, právo, ako riešiť vzťahy so štátmi, mocnosťami. Som absolútne presvedčený, že Cirkev je komunita viery a viera je prvoradá. Pred politikou“.

Pri spätnom pohľade nemožno nevidieť, že František od prvých

týždňov svojho pontifikátu mal v úmysle utlmiť aktivity Kongregácie pre náuku viery. Krátko po svojom zvolení – 6. júna 2013 – prijal vo Vatikáne na audienciu predstavenstvo Latinsko-americkej konferencie rehoľníkov (CLAR). V príhovore ich posmeľoval, aby nehatili im zverené rehoľníctvo v nových iniciatívach, aj keby ich za to mala Kongregácia pre náuku viery napomínať a karhať. Povedal im: „Urobia pomýlené kroky, dopustia sa chýb, ale to prejde! Možno príde aj list od Kongregácie

a realizoval ju v spolupráci s Kongregáciou inštitútov zasväteného života, ktorú vtedy viedol kardinál Franc Rode.

Vyšetrovanie sa začalo v roku 2012. Jeho cieľom boli reformné opatrenia a „potreba vyliečiť určité doktrínálne problémy spojené s činnosťou LCWR v sférach týkajúcich sa abortícií, eutanázie, kňazského svätenia žien a homosexuality“.

Pochopiteľne, zásah Vatikánu sa stretol so značným odporom zo strany rehoľní, najmä tých, ktorých sa to naj-

Za päť rokov pontifikátu pápeža Františka vydala iba dva: prvý v júni 2016 sa týkal vzťahu medzi biskupmi a charizmatickými hnutiami a druhý v októbri 2016 a ten sa týkal už staršieho a známeho stanoviska Cirkvi k pohrebom a kremáciám.

Časy, keď Kongregácia starostlivo sledovala všetko, čo sa deje teologickým poli, aké knihy a články sa objavujú v tlači a iných médiách, patria do minulosti. Kongregácia nesleduje a ak sleduje, nereaguje na odchýlky od tradičnej

neodvolá svoje názory a postoje a nezaviazuje sa, že prijíma oficiálne učenie Cirkvi ohľadne kontracepcie a homosexuality. Rehoľník Flannery to odmietol urobiť. Naopak, v januári 2017 oznámil Kongregácii a svojim rehoľným predstaveným, že mieni sláviť svoje 70. narodeniny verejnou bohoslužbou. Aj to urobil a nenasledovali nijaké výčitky ani kanonické tresty.

Niečo také bolo nepredstaviteľné, keď pápežom bol Ján Pavol II. a prefektom Kongregácie

FRANTIŠEK VNUK

Kongregácia pre náuku viery, jej prefekt a pápež

pre náuku viery, v ktorom vám budú zazlievať, že ste povedali alebo urobili to i ono. Ale nerobte si z toho nič. Vysvetlite im, čo treba vysvetliť, ale vy len pokračujte ďalej.“

Tento pokyn odznel v čase, keď bola rozbehnutá akcia vyšetrovania činnosti amerických rehoľných sestier združených v Konferencii vedenia ženských rehoľí (LCWR). Situácia tam bola dosť kritická. V roku 1965 pôsobili v USA 179954 rehoľných sestier, v roku 2010 už len 57544. Tento závažný pokles rehoľných povolání a niektoré odvážne doktrínálne postoje (“výskyt istých radikálnych feministických tém, ktoré sú v rozpore s katolíckou vierou”) podnietil Vatikánske kruhy vyšetrovať príčiny a dôvody krízy. Iniciátorom akcie bol arcibiskup Müller, prefekt Kongregácie pre náuku viery

viac týkalo. Pápež František spočiatku schválil pokračovanie vyšetrovania, ale krátko na to vzal celú procedúru z rúk Kongregácie pre náuku viery a poveril ňou nové osoby. Vyšetrovanie skončilo v apríli 2015 spoločným vyhlásením v priateľskom duchu. Konferencia vedenia ženských rehoľí sa zaviazala pokračovať „v službe, ktorá rozvíja život a poslanie ženských rehoľí ako odpoveď na evanjelium v súčasnom svete.“ A výsledok? Prakticky nijaká viditeľná zmena nenastala; počet rehoľných sestier klesol z 57544 v roku 2010 na 45605 v roku 2017.

Názornou ilustráciou stlmenia a obmedzenia činnosti Kongregácie pre náuku viery sú jeho verejné vyhlásenia. Počas pontifikátu pápeža Benedikta (2005-2013) Kongregácia vydala 19 doktrínálnych dokumentov.

Názory, ktoré boli len pred desiatimi rokmi odsúdené ako bludné, alebo v rozpore s oficiálnym učením, sa ticho a beztriestne vynorujú a nadohľadujú všeobecnú prijateľnosť (napríklad teológia oslobodenia).

Vyšetrovania prestali. Americký katolícky publicista Joshua J. McElwee nedávno písal: “Štyria teológovia na dvoch kontinentoch, o ktorých bolo známe, že ich za pontifikátu Benedikta doktrínálne authority vyšetrovali, sa nedávno v interview vyjadrili, že od marca 2013, čo nastúpil pápež František, vyšetrovatelia z Kongregácie pre náuku viery ich nechávajú na pokoji.”

Odsúdení sa mlčky rehabilitujú. Írsky redemptorista Tony Flannery bol vo februári 2012 suspendovaný a mal zákaz verejne celebrowať bohoslužby, kým písomne a verejne

pre náuku viery kardinál Jozef Ratzinger. Ešte sú v živej pamäti zásahy proti teológom-pedagógom ako Hans Küng alebo Charles Curran. A oni neboli jediní. Za odklon od oficiálneho učenia Cirkvi boli kritizovaní a formálne napomenutí aj austrálsky kňaz a mediálny pracovník Paul Collins, indický jezuita Anthony de Mello, belgický jezuita Jacques Dupuis, americký jezuita Roger Haight a viacerí menej známi disidenti.

Je hodné povšimnutia, že medzi disidentmi a nespokojencami v posledných 5-6 desaťročiach prominentne figurovali jezuiti. Táto rehoľa, ktorá od svojho založenia bola najvládnejšou oporou pápeža a obhajcom pápežskej autority, sa ukázala ako ťažký problém pokoncilových pápežov, najmä bl. Pavla VI. a sv. Jána

Pavla II. V jeseni 1979 pápež Ján Pavol II. sa veľmi ostro a kriticky vyjadril na adresu príslušníkov rádu a vyčítal im, že mnohí z nich sa príliš venujú sekulárnym záležitostiam a zapájajú sa do politickej aktivity, najmä v Latinskej Amerike. Situácia sa vyostrila natoľko, že v októbri 1981 Ján Pavol II., aby skrotil prílišnú svojvoľné počínanie a pokles disciplíny v radoch Spoločnosti Ježišovej, bol prinútený urobiť neobyčajne radikálny krok: suspendoval jezuitskú konštitúciu, odvolal riadiaceho predstaviteľa rádu a nahradil ho dvomi členmi rádu, ktorým dôveroval (Paolo Dezza a Giuseppe Pittau). V neskorších rokoch sa situácia zlepšila, ale pod povrchom stále tlel plamienok nespokojnosti a určitej všeobecnej jezuitskej zatrpknutosti voči Vatikánu a voči pápežskej kúrii. Ich predstavy uvádzania záverov II. vatikánskeho koncilu do života Cirkvi boli v mnohých ohľadoch celkom iné, nielen pokiaľ išlo o tempo, ale aj o štýl.

So smútkom v duši treba povedať, že ešte aj dnes sa v radoch jezuitskej rehole vyskytujú názory a tendencie, nad ktorými nejdenní veriaci katolíci – tak laik, ako i klerik – musí pokrútiť hlavou. Len jeden nedávny príklad: Generálny predstaviteľ Spoločnosti Ježišovej, Fr. Arturo Sosa Abascal, verejne vyslovuje pochybnosti nad textom Evanjelia ohľadom Kristovho výroku o nerozlučnosti manželstva (Mat. 19: 3-9), pretože „nikto tam nemal magnetofónový nahrávač, aby doslova zachytil jeho výrok“. Kristove slová treba vraj „kontextualizovať“, pretože súčasná ľudská realita „má mnoho odtieňov... a nikdy nie je čiernobiela.“ Niektorí pozorovatelia vidia odraz takéhoto zmýšľania aj v súčasnom konaní pápeža Františka.

Pri uvádzaní uznesení II. Vatikánskeho koncilu Kongregácia pre náuku viery – známa ako „la suprema“, po pápežovi najvyššia autorita – hrala vedúcu úlohu. Nástupom pápeža Františka ju dohrala. Ostentatívnym aktom tohto odsunu na bočnú koľaj bolo aj odvolanie prefekta kongregácie kardinála Müllera z jeho funkcie. Bez varovania a bez vysvetlenia pápež František mu neobnovil ďalšie funkčné obdobie. Toto rozhodnutie zabolalo kardinála hlavne preto, lebo – ako sa opätovne sťažuje – dosiaľ presne nevie, prečo bol odvolaný. Keď sa ho novinár P. Rábara pýtal: „Prečo vás pápež František odvolal z čela Kongregácie, respektíve nepredložil mandát?“ kardinál odpovedal: „Neviem, pretože k tomu neposkytol žiadny komentár... Objavili sa rôzne falšné špekulácie, s ktorými ja nič nemám.“

Františkovo rozhodnutie bolo veľkým sklamaním nielen pre kardinála Müller, ale aj pre emeritného pápeža Benedikta, ktorý vymenoval G. Müller za prefekta Kongregácie pre náuku viery asi pol roka pre svojím odchodom z pápežskej funkcie. G. Müller bol jeho žiakom, spolupracovníkom a dnes je vydavateľom zbraných spisov emeritného pápeža. Vyjadril sa o tom sám kardinál Müller v interview, ktoré poskytol nemeckému časopisu Die Welt (z 19. júla 2017), kde potvrdil, že emeritný pápež Benedikt bol týmto krokom svojho nástupcu sklamaný („...der emeritierte Papst Benedikt genauso: Der sei auch „enttäuscht“,

dass sein /d. h. Müllers/ Vertrag nicht verlängert wurde“.)

V tomto interview kardinál Müller poukázal aj na ďalší nezdravý jav, ktorý sa vytvára okolo Františka a ktorý nazval „svätuškársky kult pápeža“ (scheinheiliges Papstdevotion), čo vedie niekde k prehnaniu obdivu, inde k slepému a nekritickejmu prijímaniu všetkého, čo pápež povie, alebo vykoná. Kardinál má iný názor: „Pápež je tiež len človek. To znamená, že nie všetko, čo urobí, alebo povie, je od počiatku dokonalé a nemeniteľné.“ (Der Papst ist auch nur ein Mensch. Das heißt, dass nicht alles, was er macht und sagt, von vornherein schon vollkommen und unüberbietbar ist.) Podľa názoru kardinála Müllera, vinu na pestovaní tohto kultu osobností majú predovšetkým sekulárne médiá.

Ako informuje vaticanista Edward Pentin, Kongregácia pre náuku viery mala svoje výhrady k apoštolskej exhortácii Amoris Laetitia. Vypracovala dlhší elaborát, kde navrhovala revíziu textu exhortácie na niekoľkých miestach. Poukazovali hlavne na rozpor a protirečenie medzi exhortáciou Amoris Laetitia na jednej strane a pápežskými dokumentmi, ktorých autormi boli Ján Pavol II. a kardinál Ratzinger (encyklika Veritatis splendor a apoštolská exhortácia Familiaris consortio) na strane druhej. Ich návrhy neboli však vôbec zohľadnené. Namiesto uznania za poctivo vykonanú prácu zo služieb Kongregácii pre náuku viery boli však v decembri 2016 prepustená traja pracovníci Kongregácie a v júli 2017 bol predčasne odvolaný zo svojho úradu aj sám prefekt Kongregácie.

V rozhovore, ktorý poskytol talianskemu časopisu Il Timone, kardinál Müller opätovne zdôrazňuje, že rozvedené a znovu zosobášené osoby môžu pristúpiť k sv. prijímaniu len vtedy, keď budú žiť spolu ako brat a sestra a nie „more uxorio“. Toto je odveký pozitívny zákon a naposledy ho zreteľne formuloval sv. Ján Pavol II. v exhortácii Familiaris consortio. Tam sú jasne vyjadrené podstatné prvky kresťanskej morálnej teológie a teológie sviatostí. „A preto pre nás je manželstvo výrazom účasti na jednote, ktorá je medzi Kristom ako ženichom a Cirkvou ako nevestou. Toto nie je – ako sa to počas synody o rodine pokúšali interpretovať niektorí účastníci – iba jednoduchá vágna analógia. Nie! Toto je podstata sviatostného manželstva a žiadna moc, či už na nebi alebo na zemi, ani anjeli, ani pápež, ani koncil, ani nejaký zákon biskupov, nie je oprávnený to zmeniť.“ (Catholic Herald, 1. Feb. 2017).

Návšteva emeritného kardinála v Bratislave bola vhodnou príležitosťou pre našich biskupov vyjasniť si vzťah k exhortácii Amoris Laetitia, lebo – ako na to sústavne poukazuje kardinál Müller – v niektorých otázkach je exhortácia pápeža Františka v rozpore nielen s tézami exhortácie Familiaris consortio, ale aj s niektorými „aktuálnymi tézami ľudskej mravnosti“, o ktorých hovorí encyklika Veritatis splendor.

Dúfajme, že Katolícke noviny uverejnia v plnom znení nielen prednášku kardinála Müllera, ale aj živú diskusiu, ktorá po nej nasledovala. Bolo by smutné, keby sme museli text prednášky a múdre odpovede tohto významného teológa hľadať v zahraničnej tlači.

FRANTIŠEK VNUK

Prednáška Benedikta XVI. na Univerzite v Regensburgu

dňa 12. septembra 2006

Svätý Otec Benedikt XVI., ktorý rezignoval za okolností, ktoré budú ešte dlho predmetom rozličných interpretácií a dohadov, patrí k najmä drevším a najvzdelanejším mužom našej epochy. Odjakživa platilo a bude platiť, že pravda tohto sveta a pravda Božia nebývajú v súlade. Práve naopak, Božia pravda je objektom útokov, karikovania, a keď sa už sila a výsmech minú účinkom, nastúpi mlčanie. Keď Ježiš vysielal apoštolov do sveta, aby hlásali Evanjelium, neprikazoval im Dobrú zvesť vnucovať, ale ohlasovať. Tak aj my nie sme povinní nikoho presvedčať, ale informovať ho. Preto sa niekedy vraciať aj o niekoľko rokov späť, aby sme oživilí slová, vo svetle ktorých sa možno vyjavi podstata konfliktu súčasnosti, i zmena celkovej paradigmy.

Je to pre mňa dojemný okamih, že opäť stojím za univerzitnou katedrou a ešte raz smiem vystúpiť s prednáškou. Moje myšlienky sa pritom vracajú do rokov, v ktorých som po krásnom období na Vysokej škole vo Freisingu začal akademicky a pedagogicky pôsobiť na Univerzite v Bonne. Bolo to v roku 1959, ešte v dobe starých univerzít s riadnymi profesormi. Jednotlivé katedry nemali asistentov ani sekretárov, ale existovali tam bezprostredné stretnutia so študentmi a predovšetkým aj medzi profesormi navzájom. V pracovniach docentov sme sa stretávali pred prednáškami i po nich. Kontakty s historikmi, filozofmi, filológmi a prirodzene aj medzi obomi Teologickými fakultami boli veľmi živé. Každý semester sme mali takzvaný akademický deň - dies academicus, v ktorý sa profesori všetkých fakúlt predstavovali študentom celej univerzity, a tak bolo možné skutočne zažiť univerzitatú - pospolitost: to, že vo všetkých špecializáciách, pre ktoré sme niekedy neboli schopní navzájom komunikovať, predsa len tvoríme jeden celok a pracujeme v celku jedného rozumu so všetkými jeho dimenziami, a tak máme aj spoločnú zodpovednosť za správne používanie rozumu – toto sme mohli zažívať. Univerzita bola veľmi hrdá aj na obidve svoje Teo-

logické fakulty. Bolo jasné, že tieto fakulty, tým, že si kladú otázky, ako možno rozumovo zdôvodniť vieru, konajú prácu, ktorá nevyhnutne patrí k celku vedeckej pospolitosti – universitas scientiarum, aj keď nie všetci dokázali zdieľať vieru, ktorú sa teológovia usilujú pričleniť k spoločnému rozumu. Táto vnútorná súdržnosť vo vesmíre rozumu nebola narušená ani vtedy, keď sa raz objavila správa o tom, ako sa jeden z kolegov vyjadril, že na našej univerzite existuje niečo pozoruhodné: dve fakulty, ktoré sa zaoberajú niečím, čo vôbec neexistuje – Bohom. To, že dokonca aj voči takejto radikálnej skepse je stále potrebné a rozumné hľadať odpovede na otázky súvisiace s Bohom prostredníctvom rozumu a robiť to v súvislosti s odovzdávaním kresťanskej viery, bolo vo vnútri univerzity ako celku nesporné.

To všetko mi opäť prišlo na um, keď som si nedávno prečítal časť dialógu, ktorý vydal profesor Theodore Khoury v Münsteri. Tento dialóg viedol učený byzantský cisár Manuel II. Palaeologos asi v roku 1391 v zimnom tábore v Ankare s učeným Peržanom o kresťanstve a islame a pravde oboch. Pravdepodobne ten istý cisár zapísal tento dialóg azda počas obliehania Konštantinopolu medzi rokmi 1394 až 1409; tým si možno vysvetliť aj to, že svoje vlastné úvahy podáva oveľa podrobnejšie ako odpovede perzského učenca. Dialóg zahŕňa celú oblasť štruktúr viery, obsiahnutých v biblii a v koráne a pojednáva najmä o obraze Boha a obraze človeka, ale vždy znova, podľa potreby, aj o vzťahu medzi „tromi zákonmi“: Starým zákonom – Novým zákonom – a Koránom. V tejto prednáške by som sa chcel venovať iba jednému bodu, ktorý je v tomto dialógu skôr okrajový, ktorý ma však v súvislosti s témou viery a rozumu fascinoval a slúži ako východisko mojich úvah.

V siedmom kole tohto rozhovoru (διאלεξις – kontraverzia, spor), vydanom profesorom Khoury, sa cisár dostáva k rozprávaniu o téme džihádu (svätej vojny). Cisár určite vedel, že v súde 2, 256 je napísané: Žiaden nátlak vo veciach viery – je to jedna zo starších súr z obdobia, v ktorom bol sám Mohamed ešte bezmocný a ohrozený. Ale cisár prirodzene poznal aj nariadenia o svätej vojne, zapísané v Koráne, ktoré vznikli neskôr. Bez toho, aby sa púšťal do podrobností akými bolo napr. rozdielne zaobchádzanie s „vlastníkmi Písma“ a „neveriacimi“, obracia sa ohromujúco príkrým spôsobom na svojho

partnera v rozhovore s centrálnou otázkou o vzťahu medzi náboženstvom a násilím. Hovorí: „Ukáž mi, čo nové priniesol Mohammed a nájdeš iba zlé a nehumánne veci, ako napríklad to, že ti predpísal, aby si vieru, ktorú ti hlásal, šíril mečom.“ Cisár potom obširne zdôvodňuje, prečo je šírenie viery násilím nezmyselné. Je v rozpore s podstatou Boha a podstatou duše. „Boh nemá záľubu v krvi, a nekonať rozumne (σύν λόγῳ) odporuje podstate Boha. Viera je plodom duše, nie tela. Kto chce teda niekoho priviesť k viere, potrebuje schopnosť byť dobrým rečníkom a správne uvažovať, ale nie násilie a hrozby... Na to, aby sme presvedčili rozumnú dušu, nepotrebuje silnú ruku ani nástroje, ktorými možno udrieť, ani nijaké iné z prostriedkov, ktorými možno niekomu pohroziť smrťou...“.

Rozhodujúca veta v tejto argumentácii proti obracaniu na vieru skrze násilie znie: Nekonať rozumne odporuje podstate Boha. Vydavateľ Theodor Khoury k tomu podáva komentár: Pre cisára ako Byzantínca, formovaného gréckou filozofiou, je táto veta evidentná. Naopak, pre moslimské učenie je Boh absolútne transcendentný. Jeho vôľa sa neviaže na žiadnu z našich kategórií, i keby to bola kategória rozumnosti. Khoury pritom cituje z publikácie známeho francúzskeho islamológa R. Arnaldea, ktorý poukazuje na to, že Ibn Hazn ide vo svojom výklade až tak ďaleko, že tvrdí, že Boha nezastaví ani jeho vlastné slovo a že ho nič nezaväzuje k tomu, aby nám zjavil pravdu. Keby to chcel, človek by musel pestovať aj modloslužbu.

Tu sa rozchádzajú ich cesty v chápaní Boha a tak aj v konkrétnom uskutočňovaní náboženstva, tu sa otvára dilema, ktorá je dnes pre nás veľmi bezprostrednou výzvou. Je toto presvedčenie, že nekonať rozumne odporuje podstate Boha, iba gréckou myšlienkou alebo to platí vždy a samo o sebe? Myslím si, že na tomto mieste je zjavná hlboká zhoda medzi tým, čo je v najlepšom zmysle grécke, a vierou v Boha, založenou na Biblii. Ján, modifikujúc prvý verš knihy Genesis, otvára prológ svojho evanjelia slovom: Na počiatku bolo Slovo – Logos. Toto je presne to slovo, ktoré používa cisár: Boh koná so slovom, s Logos. Logos je rozum i slovo zároveň – rozum, ktorý je tvorivý a je možné sa s ním spojiť, ale práve ako rozum. Ján nám tým dal konečné slovo, čo sa týka biblického pojmu Boha, v ktorom dosahujú svoj cieľ a nachádzajú svoju syntézu všetky cesty biblickej viery, často namáhavé

Dva roky po vydani juvenilií Vojtecha Mihálika (*Litánie loretánske a iné básne*, KON-PRESS, 2015), vydáva mladý literárny vedec Peter Tollarovič rozsahom nevelký zosbit neznámych duchovných juvenilií Miroslava Válka s názvom *Drobnosť a iné básne* (KON-PRESS, 2017). Osobitný dôraz si tu zasluhujú určenia „neznámy“ a „duchovný“ – práve to bol totiž kľúč, podľa ktorého zostavovateľ básne vyberal. Kým „drobnosť“ sa dá vztiahnuť na rozsah ani nie tridsaťstranovej publikácie, nedá sa tak hovoriť o jej obsahu. V predkladanom výbere poézie už vystupuje melanchólia, ľahkosť jazyka, emocionalita, konkrétnosť a aj jej presah, ktoré sa neskôr stanú charakteristickými rysmi básnika, ktorý tak výrazne vystúpil na scéne slovenskej poézie druhej polovice 20. storočia. Prípadné diskusie, ktoré jeho osobnosť doteraz vyvoláva, sú len potvrdením jeho významu.

Peter Tollarovič prináša čitateľskej verejnosti Váľkove rané básne, ktoré neboli zahrnuté do súborného diela vydaného roku 2005 vo vydavateľstve Kalligram. Práve tento fakt bol kritériom „neznámosti“ s dôrazom na duchovný charakter básní. V skutočnosti však vybrané verše neboli vo svojej dobe slovenským čitateľom neznáme – boli uverejnené v periodikách *Pútnik*, *Pútnik svätovojeťský* (ktorého kalendár vychádzal až v počte 220 000 ks!) a *Pútnik cyrilometodejský*, s výnimkou básne *Vezmi si na pamiatku moje smutné oči*, pochádzajúcej z autorovho rukopisu z roku 1948, ktorý poskytol zostavovateľovi básnik Viliam Turčány. *Drobnosť a iné básne* pozostáva z úvodnej štúdie Petra Tollaroviča, ktorý si všima aj literárny kontext každej básne a z Váľkových štrnástich básní uverejnených v spomínaných periodikách (a rukopise) v rokoch 1944-1948. V závere publikácie je uvedená edičná poznámka a list Miroslava Válka Viliamovi Turčánymu z 1. marca 1948. List predstavuje akési stretnutie súdobých básnikov mladej generácie, pretože sa v ňom stretáva odosielateľ Válek, adresát Turčány a Mihálik, o ktorom je v liste taktiež reč. List je cenným dôkazom toho, že M. Válek pripravoval už roku 1948 básnickú zbierku, z ktorej rukopisu pochádza i báseň *Vezmi si na pamiatku moje smutné oči*. Napokon Válek debutoval až roku 1959 zbierkou *Dotyky* a až roku 1971 zaradil niektoré zo svojich juvenilií do cyklu *Zápalky*. Pripomeňme, že práve známa báseň *Jesenná láska* vyšla prvýkrát v katolíckom časopise *Plameň* roku 1948.

Cez duchovnú tematiku básní už presvitá motív autorovej osamelosti, ktorý sa neskôr bude objavovať v celej jeho tvorbe: „...aby Ti Bože nebolo tak clivo / ako je mne, keď leto dohorieva.“ (*Domáca úloha*), „Maličká biela myš, čo žerieš z päste / na mňa si asi nikto nespomenie.“ (*Drobnosť*), „Mária Panna, ty ho neodmietneš... chcel by ju možno zohriať svojim srdcom / odpusti prosím dávno nevie kde je.“ (*V galérii svätých*), „Vezmi si na pamiatku moje smutné oči / mne nie sú na nič ja som sám...“ (*Vezmi si na pamiatku moje smutné oči*), „Dnes iba zohrievam sa / vzdialeným teplom dlaní / (Snežilo / mestom jazdili / husári maľovali / a Ty si bola krásna a dobrá / pani) / Že všimla si si chlapca / skloneného k stene / a plačúceho...“ (*Vianoce detského srdca*).

Táto osamelosť sa pretavuje vo vybraných juveniliách ďalej ku kajúcnosti, keď v *Modlitbe k Panne Márii* načiera mladý Válek k motívu, ktorý vyjadril už niekoľko mesiacov predtým o rok starší Mihálik v *Modlitbe k svätému lotrovi*. Akou silnou básnickou osobnosťou teda musel byť mladý Vojtech Mihálik, keď ovplyvňoval svojich rovesníkov a akú čítanosť museli mať jeho v časopisoch uverejnené juvenilie (aký rozdiel oproti dosahu súčasných časopisov pre mladú literárnu tvorbu). Kajúcnosť mladého autora však prechádza až do pocitu vydedenia, ktorý vyjadruje v básni *Mŕtva duša*. Zostavovateľ výberu podotýka, že kým v tvorbe jeho básnických súputníkov vystupujú anjeli ako vznešené nehmotné bytosti, Miroslav Válek vyznáva, že jeho duša anjela nemá kvôli svojej vlastnej pýche. „Akže má každá duša svojho anjela, čo stále / zažiha nad ňou lampu nádeje a v smrti, / všetky jej skromné zásluhy jak svetlá v katedrále / najkrajším plameňom až k nebu sálať núti, / moja ho nemá.“ (*Mŕtva duša*).

S. Šmatlák charakterizoval ešte roku 1971 M. Válka ako člena „prvej trnavskej skupiny“ – tak nazval rovesníkov z Trnavy a jej okolia V. Mihálika (1926), M. Válka (1927) a V. Turčányho (1928). Aký náboj teda mala Trnava, keď dokázala slovenskej poézii darovať niekoľko skupín básnikov. P. Tollarovič dodáva, že Miroslav Válek bol v počiatkoch svojej tvorby tradičnejší, konzervatív-

Neznáme duchovné juvenilie Miroslava Válka

nejší než dobová avantgardne ladená poézia P. Gašparoviča Hlbinu, R. Dilonga či P. Ušáka-Olivu. Válek sa k podnetom avantgardy priklonil až v ďalšej etape tvorby v šesťdesiatych rokoch.

Útla publikácia *Drobnosť a iné básne* zdôrazňuje duchovný rozmer ranej Váľkovej tvorby. My si kladieme otázku, či môže byť poézia a umenie vôbec neduchovné. Akoby mohla existovať suchá voda. Veď práve duchovnosť, zameranie na nehmotný svet, na city, na obraznosť, na ideál, túžba po dokonalom – po tom, čo by presiahlo náš beznádejný, smutný svet, je predsa prítomná v celej tvorbe tohto veľkého básnika. Skutočná poézia nemôže byť neduchovná.

Publikácia neznámych Váľkových juvenilií je cenným príspevkom pri komplexnom nahliadaní na tvorbu tohto básnika i vývinu slovenskej poézie 20. storočia. Hoci poukazuje na práve neznáme juvenilie a to je jej cieľ, je škoda, že nevyšlo úplné vydanie básnikových časopisecky publikovaných juvenilií v jednom zväzku. Sledujúc činnosť Petra Tollaroviča môžeme veriť, že sa dočkáme ešte mnohých zaujímavých edícií.

Majstrovstvo jednoduchých veršov, v ktorých predsa pulzuje dráma života, obrazy jesene i letných polí, vzletnosť i nežnosť, spevnosť aj kajúcnosť a pocity odlúčenosti... Aj taká je raná tvorba Miroslava Válka, ktorý by sa roku 2017 dožil deväťdesiatich rokov. A práve táto ľahkosť konkrétneho života prelievajúca sa do svetlej melanchólie na hrane beznádeje, sa bude ešte mnohokrát zjavovať vo veršoch Miroslava Válka. Básnika, ktorý vedel o bolesti života, ako to načrtol ešte pred maturitou v básni *Domáca úloha*: „...aby ti Bože nebolo tak clivo / ako je mne keď leto dohorieva / a hovorím si chvíľa ktorá spieva / je smutnejšia jak týždne ktoré mlčia...“

MŔTVA DUŠA

Akže má každá duša svojho anjela, čo stále zažiha nad ňou lampu nádeje a v smrti, všetky jej skromné zásluhy jak svetlá v katedrále najkrajším plameňom až k nebu sálať núti,

moja ho nemá. Nie preto, že ju zákon vari obišiel z trestu za jej vinu.

Veď slnko, ktoré z výšky na zem žiari, tiež nepýta sa azda na príčinu,

ak niekto celý život v prázdnej tóni strávi. Je to jej vlastná vina, vlastnú znáša pýchu, ak v svojom žití svojho Boha nikdy nepozdraví a nikdy nenájde si miestu ku oddychu.

Boh, ktorý múdro vládne, trestá podľú zradu; akže s ním živá nevedela zrást', ni v smrti nezmeria si hĺbku svojho pádu a nevyjde jej slnko nad priepasť.

Je celkom mŕtva. Tóňu mŕtvej tóne prašivá bieda kladie do hrobu. Je zrno prachu v izbe na záclone, niet po nej stopy; nemá podobu.

VEZMI SI NA PAMIATKU MOJE SMUTNÉ OČI
 Vezmi si na pamiatku moje smutné oči
 mne nie sú na nič ja som sám
 Je mi tak ľúto všetkého čo bolo
 keď na Teba sa pozerám

Nechcem Ťa vidieť ako kvitneš stále
 ako sa smeješ ako zabúdaš
 Aká si šťastná keď snáď ku zábave
 zas dvojo nových očí máš

Z rukopisu, 1948

DOMÁCA ÚLOHA

Dali nám napísať na úlohu
 najkrajší pozdrav Pánu Bohu
 Ja práve preto že mi pero prasklo
 píšem ho iba kvapkou dažďa na sklo
 píšem ho sotva rozkvitnutou ružou
 ktorá sa chveje strachom nad kalužou
 píšem ho stebлом trávy pred ňou
 píšem ho každou vecou všednou
 píšem ho perom srdca bojzhlivo
 aby Ti Bože nebolo tak clivo
 ako je mne keď leto dohorieva
 a hovorím si chvíľa ktorá spieva
 je smutnejšia jak týždne ktoré mlčia
 pretože ľudí ľudom od náručia vezme
 a my Ti Bože nepovieme kde sme
 sme dneska tu a zajtra nebudeme
 na tejto zemi deťmi tejto zeme
 niečo v nás horí niečo hasne zase
 Ty preto pochopíš že v tomto smutnom čase
 jedinou dobrou témou na úlohu
 je písať pozdrav mladosti a Bohu.

Pútnik cyrilometodejský, 1946

MODLITBA K PANNE MÁRII

Prst času vtlača lotrom vrede
 do hnilých srdc a do prašivej krvi.
 Som najväčší z nich a preto azda prvý
 prach zúfania a popol svojej biedy
 pokorne trúsím k nohám Panne Márii.
 Som najväčší z nich, som obor zlotrivosti,
 orodujte za mňa, lotri na Kalvárii.

Nech oheň hanby spáli moje kosti,
 zrak nech mi hadie belmo zakalí,

na večné časy v pamäť mojej čnosti,
 nad hrobom nech mi vyjú šakaly.
 Ale nech Panna, matka Ježišova,
 ktorú tu vzývam v svojom trápení,
 neráči šetriť za mňa svoje slová,
 akže mám hynúť večne v plameni.

Pútnik cyrilometodejský, 1948

VIANOČNÁ MEDITÁCIA

Tu dýcha noc a staré sosny driemu,
 znie pieseň anjela a snehy ševelia,
 ja Ježiš Kristus dieťa z Betlehemu,
 nad svojou kolískou len osliu dušu nemú
 som videl korit' sa a mlčať do svitania.

Tu dýcha noc a človek čo sa klania
 pri mojich jasličkách; či oroduje v chráme;
 je peniaz falošný zrkadlo storočia,
 zlý obraz v krásnom ráme,
 muž, ktorý rúha sa a žena, ktorá klame,
 nech všetci spievajú na slávu oslej duši,
 ktorá ma poznala a ktorú večne chváli,
 starec čo spomína a dieťa ktoré tuší,
 vznešená pokora tých, čo ma milovali.

Tu dýcha noc a staré sosny driemu,
 znie pieseň anjela a snehy ševelia,
 ja Ježiš Kristus dieťa z Betlehemu,
 narodil som sa pre všetkých
 a zomrel pre tých, ktorí neveria.

Pútnik cyrilometodejský, 1948

VIANOCE DETSKÉHO SRDCA

Dnes iba zohrievam sa
 vzdialeným teplom dlaní
 (Snežilo
 mestom jazdili
 husári maľovaní
 a Ty si bola krásna a dobrá
 pani)
 Že všimla si si chlapca
 skloneného k stene
 a plačúceho
 Bozk vtisla si mu v líce rozpálené
 dych lásky vanul z neho
 A kader Tvojich vlasov spadla pritom
 len na okamih krátky

a rozvlnená ako žito
 mu zavoňala teplom matky
 a dotkla sa mu čela
 a Ty si nevedela
 prečo má vlhké oči

Za ruku si ho vzala
 a potom rozprávala
 si mu
 prečo Boh stvoril zimu
 Že má byť všetko biele a čisté
 že príde niekto a iste
 ó príde iste Bože sladký
 a navráti mu srdce matky

Tak vravela si mu Ty dobrá a láskavá
 pani smrť

Epilóg

Snežilo
 srdce už nežilo
 od lásky dokonalo

a narodil sa Ježiš

Pútnik, 1944

V GALÉRII SVÄTÝCH

Položte svoje ruky nad oheň
 leto nás oklamalo zase
 je chladný septembrový deň

Zostúpte dolu podte so mnou
 cez kvapky dažďa cez tmú všetku
 nešťastný človek
 pozýva vás na posiedku
 Zostúpte dolu je to blízko
 tam k nemu z prasknutého rámu
 gitara noci nad ním visí
 a serenádu o zúfaní hrá mu

Mária Panna ty ho neodmietneš
 aj keď Ti pera zimou sinaveje
 chcel by ju možno zohriať svojim srdcom
 odpusti prosím dávno nevie kde je

Položte svoje ruky nad oheň
 leto nás oklamalo zase
 je chladný septembrový deň

Pútnik cyrilometodejský, 1946

Miroslav Válek v rozhovore s Dominikom Tatarkom po udelení titulu Zaslúžilý umelec 17. apríla 1969. Snímka: M. Borodáčová.

Európa a Európania sú už veľmi unavení, lebo sa na hony vzdialili svojim pôvodným ideálom. Európa. Je najvyšší čas prebrať sa z ilúzií.

Janovský kardinál Angelo Bagnasco, v súčasnosti predseda Rady európskych biskupských konferencií a terstský arcibiskup Giampaolo Crepaldi, predseda Medzinárodného observatória sociálnej náuky Cirkvi kardinála Van Tuaana, si nedávno dovolili kriticky komentovať súčasný stav Európy, ktorá sa vzdala svojej viery v Boha. Urobili tak v knihe Európa koniec ilúziám (Europa: la fine delle Illusioni, Siena : Canta-

22. augusta 2016 zišli „mocní dnešnej Európy“, dáma a páni Angela Merkelová, Francois Hollande, a Matteo Renzi, aby potvrdili dôležitosť tohto Manifestu pre Európsku úniu. V ňom sa doslovne hovorí o „revolučnom a socialistickom európskom projekte riadenom avantgardnou politickou skupinou, zastupujúcu doteraz nepripravené národy“. V základoch Európy tak stojí jakobínsky ideál elity, ktorá „dobro pozná dobro svojho ľudu, hoci sa niekedy niekomu javí ako protiľudová, a ktorá ku svojej vláde nepotrebuje ľudový mandát, lebo sama stelesňuje najhlbšie

kontrola.

Systematicky sa presadzuje relativistická a laická kultúra a náboženstvo sa plánovito vytláča z verejného priestoru, pričom sa nahrádza náboženským indiferentizmom alebo predovšetkým francúzske víziou laickosti. Ľudová a národná identita v členských štátoch EÚ tým trpí a sú oprávnené obavy, že sa čoskoro zemní na „európsky univerzalizmu“, ktorý sa bude zdať zdanlivo neutrálny, no postupne sa zmení nielen na nábožensko-relativistický, ale bude ľudom vnucovaný ako kedysi vedecký ateizmus.

Riešenie a východisko existuje

Európa, čo si urobila so svojim krstom?

galli, 2018), ktorá síce ťažko bude svetovým bestsellerom, ale talianskym katolíkom jasne dáva na vedomie, že niečo tu nie je v poriadku. Na prezentácii knihy (9. februára 2018 vo Vatikánskom rozhlase) vystúpil okrem iných aj bývalý minister vnútra (v Berlusconiho vláde) Alfredo Mantovano.

„Nebojíme sa vysloviť nepohodlnú pravdu, že projekt spoločnej Európy prechádza vážnou krízou. Iba radikálne prehodnotenie metód a najmä obsahu – s nevyhnutným príspevom Božej prozreteľnosti – bude môcť zvrátiť situáciu, ktorá je pre všetkých nebezpečná“, píše hneď v úvode arcibiskup Crepaldi. Kniha je správou o stave sociálnej náuky Katolíckej cirkvi vo svete, no zaoberá sa hlavne Európu, kde žijeme my, pôvodní obyvatelia tohto nášho Starého kontinentu, ktorému kresťanstvo v priebehu stáročí vtlačilo svoju pečať. Tá žiaľ, dnes v druhej dekáde 21. storočia, dosť bledne.

Ak sa kresťanstvo v európskych počiatočných neobmedzilo iba na utváranie kultúry, ale vybudovalo jej civilizáciu, a kríž bol už od stredoveku európskym spojivom, jeho neskorším úmyselným zanedbaním vznikol dusný, vyprahnutý a upadajúci Západ, ktorý sa teraz stáva nie celkom normálnym a bezpečným miestom pre život človeka a ľudskej spoločnosti.

Spomínaná správa vymenúva viaceré dôvody terajšej európskej krízy a vracia sa aj na prah dejín Európskej únie, k jej počiatkom. Žiaľ, nad princípmi kresťanského humanizmu vtedajších kresťanských politikov (Adenauera, De Gasperiho a Schumanna), ktorí po hrôzach druhej svetovej vojny začali spoločné smerovanie Európy, dnes sa ukazuje, že prevládol Manifest z Ventotene (taliansky ostrov neďaleko Neapolu) talianskych komunistických exulantov ako Spinelliho, Rossiho a Colorniho. K autorom patrí aj Nemka Uršula Hirschmanová, manželka Eugenia Colorniho. Spísaný bol v rokoch 1941 a 1943 a je považovaný za jeden zo základných dokumentov Európskej únie.

Po Brexite, sa tu na tomto pre nás takmer neznámom ostrove,

požadavky spoločnosti“.

Nečudujme sa preto, že Európska únia dnes dostala podobu centralistického a absolutistického štátu, v ktorom najväčšiu časť moci v súčasnosti uchopili funkcionári a lobisti. Európsky parlament nevydáva zákony, ani ich nemôže predkladať. Na zasadnutiach Rady Európskej únie má každý predstaviteľ členského štátu (ak má záujem) k dispozícii dvojminútové vystúpenie, ale všetka vláda sa aj tak sústreďuje do rúk Európskej komisie, ktorej členovia nie sú volení! Prilnutie k socialistickému Manifestu z Ventotene, „dietaťu osvietenstva, elitárstva a absolútna laickosti“ dosť jasne vysvetľuje, prečo a ako sa z obzorov Európskej únie vytratilo náboženstvo, najmä katolícke.

Jasne tu vidieť dnes už historické dôsledky faktu, že európske inštitúcie a elity odmietli spomenúť v zásadných dokumentoch EÚ ako je Európskej ústave odkaz na kresťanské korene. Darma na to naliehali mnohí, i sám pápež Ján Pavol II. Táto výzva ostala nevypočutá a Európu ovládla laická ideológia, dnes prerastajúca do genderizmu, ktorý popiera prirodzenú a kresťanskú antropológiu, že človek je stvorený Bohom ako muž a žena.

Konkrétny príklad, ako sa vychováva nový homo europeus – uvádzajú autori správy – môže aj byť projekt Erasmus, ktorí poznajú mnohí mladí ľudia aj v Slovenskej republike. Spomínaná štúdia ho však definuje ako „formu masovej prevýchovy mladých ľudí s cieľom odcudzit' ju mládežníckym kultúram a zapojiť ich do vytvárania umelej, abstraktnej a tendenčne liberálnej európskej kultúry“. Aj európske súdy sa stali obeťou vyhraneneho právneho pozitivizmu a bezvýhradne vzali za svoju kauzu „nových práv“. Invázia európskych inštitúcií v oblasti etických tém a rodinnej politiky, ktoré by mali patriť do kompetencie členských štátov, je na dennom poriadku. Vyšlo najavo, že korporácie európskych funkcionárov sa dopĺňajú kooptáciou – menovaním a nie volením, čím uniká akákoľvek politická či ľudová

zatiaľ len v teoretickej rovine: Odľahčiť prebujnelú byrokraciu a súčasnú podobu Európskej únie. Na to je potrebné hlbšie uvedomenie si vlastnej identity a väčšiu úctu k tomu, čo Európa v priebehu dejín dostala. Aby človek mohol žiť slobodne ako stvorený na obraz a podobu Božiu.

Ostáva nám len dúfať, že mocní Európy sa nabudúce nestretnú v Londýne, aby si pripomenuli výročie Manifestu komunistickej strany (21. 2. 1848). Ono je totiž toho roku tiež okrúhle.

POZNÁMKA:

V Kultúre č. 4/2018 som v článku R. Percivaldiho Legálna genocida alebo Kalergiho plán predstavil štúdiu Richarda Nicolausa Coudenhove-Kalergiho Pan-európsky manifest (Manifesto Pan-Europa) z roku 1925, ktorý sa tiež uvádza ako dokument, ktorým sa inšpiruje a riadi súčasná Európska únia.

https://it.wikipedia.org/wiki/Manifesto_di_Ventotene
Na rozdiel od Manifestu z Ventotene, (Manifesto di Ventotène) ktorý predpokladá nevyhnutnosť vytvorenia budúcej Európskej federácie s parlamentom voleným na základe všeobecného volebného práva i s demokratickou vládou so skutočnou mocou v istých oblastiach (hospodárstvo a zahraničná politika), Coudenhove-Kalergi vo svojej teórii vyslovil želanie, aby budúci európsky zväz bol riadený vládou technokratov. Počas prekladu Percivaldiho článku som na internete našiel už v slovenčine jeho preklad. Nebol podpísaný. Prevzal som ho celý a doplnil ho o niektoré ďalšie údaje, ktoré som našiel v ďalších talianskych prameňoch. Pôvodný slovenský materiál, z ktorého som čerpal, je tu.

<https://www.protiprudu.org/coudenhove-kalergiho-plan-genocida-narodov-europy/>

Prekladateľovi, ktorého meno mi nie je známe, sa touto cestou ospravedlňujem, že som ho nemohol riadne citovať.

JÁN KOŠIAR

Zo skicára Andreja Mišanka

140. výročie narodenia sochára Jána Koniarka

30. január 1878 Voderady – 4. máj 1952 Trnava

svojej novej vlasti. Všetci, ktorí boli v jeho bezprostrednej blízkosti počas vojen, rozprávali o jeho hrdinstve a obetavosti, ktoré bolo ocenené vyznamenaniami. Po ukončení vojny, keď sa Koniarek vrátil do Belehradu, našiel zničený ateliér. V životopise čítame „Na dovŕšenie všetkého, môj ateliér v Dušanovej ulici bol vojnovou zničený a vydrancovaný, čím vyšla navivoč aj moja dlhoročná práca, prevedená v najrôznejších materiáloch“.

Politické udalosti sa vyvíjali veľkou rýchlosťou. V období pred vypuknutím svetovej vojny dostal vojenské predvolanie a ocestoval domov aj kvôli otcovi, pretože otec mal vážne problémy pre neprítomnosť syna. Krátko po príchode bol Koniarek vyhlásený za „politického verdateľa“, pred súdom bol obvinený zo špionáže a po procese odvedený na front do prvých bojových línií.

O umeleckej činnosti v Srbsku svedčí pravidelná výstavná činnosť, ako aj realizované alebo zamýšľané sochárske diela a projekty a ich odzov v tlači. Treba poznamenať, že mnohé diela ako aj dokumenty sa nezachovali, alebo sú neznáme.

Belehradskej výtvarnej verejnosti sa J. Koniarek po prvý raz predstavil na Prvej výstave srbského umeleckého združenia v roku 1908 spolu so sochármi Arambasičom a Vučeničom. Koniarek vystavoval deväť svojich prác, Reliéf Karakaševiča, Portrét mladého Karakaševiča, Portrét Dragutina Illjiča, Portrét Lj. Panduroviča, Portrét Dragoljuba Djordjeviča, bustu Kazatel', plastiky Posledný dych a Bojovník na odpočinku, a umelecko-remeselné práce. Z vystavovaných prác sú zachované diela Portrét Dragutina Illjiča, Kazatel' a Posledný dych. Odzov kritikov bola pozitívna, objavili nového talentovaného umelca, vyzdvihli diela Posledný dych a Kazatel'. Kritizovali, že umelec pôsobí v „hlučnej provincii“, v Čačaku.

Nasledovné predstavenie bolo v roku 1910 v Belehrade na IV. výstave Združenia srbských umelcov „Lada“, ktorého bol členom, a na Prvej srbskej umeleckej výstave v Sambore. Na výstave Združenia „Lada“ vystavil šesť realizácií v sadre, z ktorých kritika za najlepšie považuje Štúdiu Karadjordjea a impresionisticky poňatú, živo modelovanú ženskú postavu. Kritici na výstave v Sambore vyzdvihovali plastiky Posledný dych.

Roku 1911 sa konala Medzinárodná výstava v Ríme, kde v srbskom pavilóne nemohol Koniarek ako cudzinec vystavovať. Výstavné iniciatívy v Belehrade boli dočasne prerušené. V 1912. sa v Belehrade konala veľká IV. Juhoslovanská umelecká výstava, na ktorej Koniarek vystavoval štyri busty: Portrét G. B. realizovaný v bronz, a sádrové busty Portrét U. P. (Uroš Predič), Portrét M. P. (Mile Pavlovič) a Portrét Š. D. (Šari Dusé). Koniarek bol tiež autorom plagátu tejto medzinárodnej výstavy, ktorej sa zúčastnili umelci zo Srbska, Chorvátska, Slovinska a Bulharska.

Po skončení vojny sa v 1920 konala V. výstava Združenia srbských umelcov „Lada“ v Belehrade, kde boli vystavené aj diela J. Koniarka, hoci umelec žil na Slovensku. Diela vystavili jeho priatelia s podporou Združenia. Dve Koniarkove diela boli vystavené aj na Výstave výtvarných umelcov Belehradu v Sambore v roku 1921, boli to diela Kazatel' a štúdiá k plastike Kazatel'. V katalógu výstavy bolo uvedené, že obe diela sú „štátnym majetkom“.

Významnou súčasťou Koniarkovho srbského obdobia bola účasť v konkurzoch na pomníky a vlastné umelecké projekty. V časopise Technické listy bol 21. septembra 1908 zverejnený konkurz na návrh Pamätníka Karadjordjea. Koniarek v tom čase pôsobil v Čačaku. Termín odovzdania práce bol 25. november a na prípravu náročného sochárskeho návrhu bol mimoriadne krátky. Súťaž bola anonymná a v máji 1909 bolo v Oficierskom dome anonymne vystavených deväť návrhov, takže U. Rajčević konštatuje, že účasť Jána Koniarka v tomto konkurze

nemôžeme predpokladať. Už v roku 1910 na IV. Výstave združenia Lada v Belehrade Koniarek vystavil svoju sochársku štúdiu Karadjordjea, čo si povšimla aj kritika. Ivan Dučić v Novom vreme ku konkurzu, ktorý vypísalo Ministerstvo vojny na uvedený projekt a účasť umelcov ohraničilo na srbských umelcov, vo svojom článku túto skutočnosť kritizuje a píše „...V Srbsku je jeden umelec veľkého talentu, Jovan Konjarek, ktorý bez slávy a uznania do včera čakal v Čačaku ako profesor krasopisu (aj keď bol asistentom na Akadémii umenia v Mníchove a predstavil nám už niekoľko dobrých diel), ktorý mal byť z konkurzu vylúčený na základe osobitých ustanovení o občianskej príslušnosti...“

O Pomníku Vasí Čarapiča, ako píše Rajčević, sa v Belehrade hovorilo už pred príchodom Koniarka. Skutočnosť, že Koniarek v 1910 roku bol zainteresovaný na sochárskom riešení pomníka je jedným z dôvodov prečo môžeme hovoriť „o plemenito srbovanju jednog talentovanog umetnika, došljaka iz prijateljske Slovačke.“

Monumentálnym, aj dnes pozoruhodným projektom bol návrh na Pamätník Srbská víla. Bol to návrh rozmernej osvetlenej fontány umiestnenej na belehradskej Terazjskej terase, ktorú navrhol Koniarek unesený srbskými dejinami a národnou literatúrou. Zaujímavé je zistenie, že drahý a náročne realizovateľný projekt našiel podporu a prihlásili sa sponzori. Anonymný autor „Č“ písal „Pán Konjarek sa pred mesiacom začal zberať prácou ohromných rozmerov. Monument nazval Srbská víla a pripravil aj skicu. Fontána eliptického tvaru, s dĺžkou 20 metrov, šírku 12 a hĺbkou 1,80 metrov, sa v strede delí blokom steny, ktorého dĺžka bude sedem metrov. Na vrchu tejto steny, ktorej predný svah je odrezaný a zadný postupne stúpa, bude umiestnená víla obmotaná tenkou látkou s vlnkou v ruke. Vietor fúka z pravej strany a napolo rozbalená vlnka a drapéria vytvárajú pôvabné tvary. Víla s vlnkou nad hlavou dosahuje výšku 4 metre. Po stene bude padať vodopád, ktorý bude osvetlený elektrickým svetlom zo stredu jazera, ako aj z bokov, a bude sa podobáť na roztopené zlato stekajúce po stene“. Idea monumentálneho pamätníka v centre mesta nebola realizovaná.

Ďalšou príležitosťou bol Pamätník Čukur-česmi. Srbské noviny v decembri 1911 uverejnili „Súťaž“ na pamätník, ktorý by zvečnil udalosti na Čukur-česme, ktoré vyprovokovali bombardovanie Belehradu a prevzatie mesta zo strany Turkov. Podľa vôle nebohého Vandejla Toma bola Ministerstvom osvety vypísaná súťaž na skicu pamätníka, súťaže sa mohli zúčastniť len domáci sochári. Súťaž bola anonymná, zúčastnilo sa päť autorov, ale nezachovali sa informácie o rozhodnutí poroty. Koniarek vo svojom životopise uvádza „Moje návrhy na pomníky „Čukur-Česma“ a „Junák Szindelicz“ pre mesto Sviljanovec boli poctené cenami, ...“.

V slovenskej literatúre sa uvádza, že Ján Koniarek vyhral súťaž a robil projekt na pamätník Stevana Sindjeliča pod názvom „Junák Szindelicz“, ako to uviedol vo svojom životopise. Rajčević štúdiom v periodikách našiel údaje, v ktorých sa uvádza, že o tomto pomníku sa písalo v roku 1912. V periodiku Pravda sa uvádza, že „Pán Pera Živkovič učiteľ zo Sviljanovca odcestoval do Belehradu, aby vyhľadal sochára na výstavbu Pamätníka resavského vojvodu Stevana Sindjeliča. Doteraz je vyzbieraných 12.000 dinárov.“ K uskutočneniu týchto projektov pravdepodobne pre vojnové udalosti nedošlo.

Úplný súpis umeleckých diel vytvorených počas pobytu v Srbsku nepoznáme. Koniarek v Sozname mojich prác uvádza s označením miesta vzniku „Belehrad“ tieto diela: „Reliéf P. J. Šafarika“ /bronz/ Gymnázium v Novom Sade, Poprsie otca J. V. Kráľa Petra I. Karad'orde“ /na kráľ. dvore v Bel./, poprsie univ. profesora Pavloviča, poprsie akad. maliara Urosza Predicza,

poprsie Lubomíra Pandurovicza (sádra), poprsie kapitána Dragutina /Ceta/ Đorđevicza, socha „Kosec“ / 1/2 veľ./ Ministerstvo hosp., socha „Rozsievac“ / 1/2 veľ./ Ministerstvo hosp., „Posledný dych“ – súsošie /sádra/, Lodný nakladač /sádra/, „Nirvána“ /galvanobronz/. Uvádza tiež dve diela, ktoré vznikli v Srbsku, ale nachádzajú sa v Belgicku: Hlava Sv. Jána Krstiteľa /bronz/ a Poprsie Charles Dusse-a /bronz“.

Karol Vaculík uvádza, okrem figurálnych plastik Kosec a Rozsievac busty významných ľudí, Peter I. Karadjordjevič v belehradskom Konaku, Kap. Djordjevič, historik Pavlovič, politik Nikola Pašič, maliar Uroš Predič, atď., Socha sv. Jána Krstiteľa, ktorá sa nachádza v Bruseli a jej odliatky v Sofii a Belehrade.

Popri nerealizovaných projektoch a mnohých pravdepodobne nezachovaných dielach, môžeme v Srbsku nájsť nasledovné diela. Reliéf Rozsievac a Kosec na budove bývalého Ministerstva lesníctva, baníctva a poľnohospodárstva, Reliéf Pavla Jozefa Šafarika v novosadskom Gymnázii, Bustu Dragutina Illjiča na hrobe v Novom belehradskom cintoríne. V Sambore je hrob básnika Lazara Kostiča s bronzovým reliéfom. Bartošová-Pinterová uvádza, že v Belehrade sa nachádzajú viaceré voľné práce, „Hlava Jána Krstiteľa“ (1906) v Národnom múzeu, „Hlava mnícha“ (1906) v Mestskom múzeu, „Posledný dych“ (1906) v Múzeu súčasného umenia, „Portrét dievčat“ (1910) v Mestskom múzeu, „Portrét univerzitného profesora Mileta Pavloviča“ v Múzeu mesta Beograd. V Luxová spresnila, že v Mestskom múzeu v Belehrade uchovávajú práce „Hlava mnícha“ (sádra, okolo roku 1906), „Hlava Jána Krstiteľa“ (bronz, 1906) a „Hlava dievčiny“ (sádra, signované Koniarek 1910).

Pri hodnotení významu diela Jána Koniarka v rámci vývoja srbského sochárstva sa vyzdvihuje majstrovstvo v portrétnom umení a originalita komornej tvorby. Zrelosťou sochárskeho majstrovstva vyniká

najmä „Hlava Jána Krstiteľa“. Dobová kritika vyzdvihuje elegičnosť až mystičnosť plastik, súčasná umenoveda zaradila Koniarkovo dielo srbského obdobia do línie secesno-symbolickej, charakteristickej pre srbské sochárstvo začiatku minulého storočia, čo zdôvodňuje Koniarkovú dôverou znalosťou mníchovského, rímskeho a viedenského dobového výtvarného prejavu a rezonovanie Rodinového diela. Uglješa Rajčević v záverečnej kapitole svojej štúdie konštatuje, že počas pobytu v Srbsku sa Jánovi Koniarkovi podarili tri mimoriadne veci. Vzdelával srbské deti ako učiteľ umenia, vytvoril významné sochárske dielo a keď Srbskému národu hrozila strata slobody, odišiel do boja. Koniarek v životopise uvádza „Za moje zásluhy o tamojšie umenie bol som poctený J. V. kráľom Petrom I. „rádom sv. Sávu“, za zásluhy v balkánskej vojne vyznamenaný „rádom srbského červeného kríža“ a „Křížom milosrdenstva“. Tieto skutočnosti považuje Rajčević za dostatočné, aby nevybledla vďačnosť Srbov voči Slovákov Jánovi Koniarkovi. Osobnosť sochára Koniarka je trvalou súčasťou spoločného slovenského-srbského kultúrneho pokladu, -- dosvedčuje to spoločné srbsko-slovenské vydanie známky s reprezentačným dielom belehradskeho obdobia, „Hlava Jána Krstiteľa“ v roku 2012, pri príležitosti 60. výročia úmrtia umelca.

Srbské obdobia predstavuje významnú životnú a umeleckú etapu na ktorú Koniarek naviazal na Slovensku. Pokračoval v línii národnej tematiky, v spodobovaní národných dejateľov, stavbe pomníkov a pamätných tabúl, i voľnej tvorbe. Pre nás Slovákov je Ján Koniarek zakladateľom moderného národného sochárstva.

Považujem za potrebné zopakovať návrh na odhalenie pamätnej tabule v Belehrade pripomínajúcej Plemenito srbovanje Jana Koniarka a usporiadať v Belehrade i v Bratislave reprezentačnú súbornú výstavu jeho diela.

Pripomenúť chcem tiež zámer nakrútenia dlhometrážneho dokumentárneho filmu o živote a diele Jána Koniarka, ktorý režisérsky pripravuje Drahomír Šišovič. Značná časť filmu je nakrútená, aj zo srbského prostredia s rozhovorom s Mgr. Uglješom Rajčevićom. Ukončenie filmu potrebuje partnerov a sponzorov v Srbsku aj na Slovensku.

BOHUMIL CHMELÍK

„Chváliť nám treba slávnych mužov, svojich otcov podľa ich činov...“ Verše z knihy Sirachovcovej počujeme každoročne v liturgii na sviatok svätých Cyrila a Metoda. Možno nám už zovšedneli a možno si ich podvedome spájame len s dvoma solúnskymi bratmi.

Okrem kanonizovaných svätých mala cirkev odjakživa aj množstvo nekanonizovaných osobností svätého života, najrôznejších mučeníkov a hrdinov. Ak sa ale ich činy nespísali, stopa po nich sa stratila s posledným pamätníkom. A hrdinu majú aj Piešťany. Keďže však bol katolíckym kňazom, jeho pamäť nemohli udržovať a šíriť jeho potomkovia. Na sklonku jeho života nastupoval režim, ktorý si za svoj cieľ dal vyničiť nielen katolícku cirkev, ale aj kresťanské a národnoštátne tradície. Šindelár bol i známy antikomunistom. A tiež blízkym priateľom politikov Andreja Hlinku a Jozefa Tisu. Dvomi slovenskými vodcami, ktorí československý ľudovodemokratický režim dráždili azda viac, než existencia kapitalistického zriadenia. Príliš veľa dôvodov na to, aby sa mal vymazať z pamäti národa...

OKRÚHLE VÝROČIE SMRTI A PAMÄTNÉ AKTIVITY

V pamätnom roku 1993 bola na farskej budove, kde pôsobil, odhalená pamätná tabuľa a mesto premenovalo jednu z prilahlých uličiek jeho menom. Nasledovalo viac rokov mlčania. Až v roku 2017 sa historická medzera v jeho poznaní začína pomaly zaplňovať. Pri príležitosti jeho násilnej smrti napísal mladý kňaz Stanislav Žlnay, piešťanský rodák, knižnú publikáciu – prehľad o jeho živote a činnosti pod názvom Komu asi prvému zazvoní? Príbeh farára a starostu mesta Piešťany Alexandra Šindelára (Piešťany : Balneologické múzeum, 2017, 84 s. + prílohy). Netradičný názov publikácie je odvodený z posledných slov, ktoré Šindelár vyslovil. Po vysviacke nového zvona, ktorý zabezpečil, sa totiž spýtal, „komu asi prvému zazvoní?“ A „jeho“ zvon zazvonil ako prvému práve jemu...

Piešťanské múzeum zorganizovalo pri príležitosti 70. výročia jeho smrti dôstojnú výstavu v priestoroch Vily Lisky. Jej kurátor, historik Andrej Bolerázsky, si dal veľkú námahu so zabezpečením dokumentačných materiálov a fotografií k jeho osobe. Možno tu vidieť aj bustu, ktorú mu ešte za života zhotovil iný významný Piešťanec, sochár Ladislav Pollák. Slávnostná vernisáž bola otvorená 9. novembra 2017, expozíciu bolo možné zhladať do konca januára 2018. Za zmienku však stojí fakt – v inak pomerne pestrej dokumentácii chýbajú fotografie a dokumenty k Šindelárovej činnosti počas prvej Slovenskej republiky. Veľa nasvedčuje tomu, že boli po jeho smrti úmyselne „stratené“, prípadne zničené, ako sa to stalo aj u iných činiteľov republiky. Svojím dielom prispeli k jeho pamiatke aj piešťanskí filatelisti, keď z iniciatívy ich predsedu Milana Vanču vydali pohľadnice A. Šindelára, ako aj príležitostnú poštovú pečiatku s jeho podobizňou. Zásluhou ďalších dvoch aktivistov boli vyhotovené popularizačné letáky s jeho fotografiami a základnými životnými údajmi pod názvom Alexander Šindelár – Kňaz – starosta – mučeník. V náklade vyše tisíc kusov boli potom distribuované po farnostiach pieš-

ťanského dekanátu, návštevníkom vernisáže, ako aj na rôzne iné miesta.

POČIATKY VEREJNEJ ČINNOSTI A. ŠINDELÁRA

Treba spomenúť základné informácie o jeho osobe. Narodil sa 23. februára 1888 v obci Čeklís, dnes Bernolákovo. Po ukončení štúdia filozofie a teológie bol 26. júna 1910 v Ostrihome vysvätený za kňaza. Jeho prvým pôsobiskom boli Budmerice, od roku 1913 pôsobil v Malženiciach. Ako zaujímavosť možno uviesť, že počas bohosloveckých štúdií si priezvisko pomad'arčil (alebo mu bolo pomad'arčené?) na „Szen-de“. V praxi si však uchoval národné

MARTIN LACKO

kojní, ale z dôvodov politických. V obecných voľbách na jar 1938 kandidoval za HSES, a keďže v týchto voľbách sa všetky ostatné strany proti HSES spojili, zvolený nebol. Faktom však ostane, že práve počas jeho starostovstva sa začali Piešťany najviac modernizovať a zveľadovať. Podarilo sa mu vyasfaltovať ulice, chodníky, zaviesť elektrifikáciu i kanalizáciu. Najväčšou a najtrvalejšou investíciou bolo premostenie Váhu novými mostmi – Krajinským a Kolonádovým. Oba sa podarilo postaviť v priebehu štyroch rokov, medzi rokmi 1930 až 1933. V čase najťažšej hospodárskej krízy, keď nebolo peňazí na nič, keď bol problém so za-

bezpečením chodu samotného úradu. Dodajme ešte, že funkcia starostu mesta bola vtedy čestnou funkciou, bez príjmu.

Šindelár sa výrazne angažoval aj v založení reálneho gymnázia v roku 1936. Na rozvoj Piešťan využíval propagáciu v časopisoch a rozhlase. Jeho zásluhou navštívil mesto dosiaľ najvyšší cirkevný hodnosťár, pápežský legát francúzsky kardinál a arcibiskup Paríža J. Verdier. Jeho zásluhou tiež prišli v roku 1939 do mesta jezuiti, ktorí sú tu dodnes.

POLITICKÁ ANGAŽOVANOSŤ

Kňazi hrali v slovenskej politike odnepamäti dôležitú rolu, Šindelár

nebol výnimkou. Kresťanský a národný prvok boli až do roku 1945 úzko prepojené. Mnohí katolícki kňazi preto brali svoju angažovanosť v (Hlinkovej) Slovenskej ľudovej strane, obhajujúcej národné práva Slovákov, priam ako povinnosť. Osobitne po získaní autonómie a samostatnosti v rokoch 1938 – 1939.

Šindelár ešte za prvej ČSR kritizoval panujúce pomery, predovšetkým český centralizmus a hegemoniu nad Slovenskom. Niekoľko rokov redigoval Kalendár Pútnika svätovojtešského, ktorý vychádza v desaťtisícových nákladoch a bol jedným z najvplyvnejších periodík svojej doby, ako aj časopis

Kňaz – budovateľ – mučeník:

Alexander Šindelár

(1888 – 1947)

povedomie a neskôr ako mladý kaplán (farár) pôsobil v slovenskom duchu. Bol aktívnym činníkom Spolku svätého Vojtecha, najvýznamnejšej nábožensko-osvetovej organizácie Slovákov, ktorá po zrušení Matice slovenskej uhorskou vládou udržovala a pestovala slovenský jazyk a slovenský duch. Za prevratu 1918 sa stal prvým predsedom národného výboru v obci a svojou autoritou zabránil rabovačkám. Jeho fara bol aj centrom kultúrneho života v obci. Osobitne sa venoval mládeži, organizoval ochotníctvo, športové aktivity či spev. V obci inicioval aj výstavbu pomníka padlým a inštaloval tri nové zvony.

STAROSTA A BUDOVATEĽ PIEŠŤAN

Šindelárove tvorivé roky sa predovšetkým spájajú s Piešťanmi. V prípade tohto mesta je súčasťou jeho ponovembrových dejín kultúry rodiny Winterovcov. Naposledy sa potvrdil premenovaním Balneologického múzea na „Múzeum Imricha Wintera“ – nariadením „vyšších miest“. V tieni kultúry tejto rodiny súčasníci môžu nadobudnúť dojem, že vlastne Piešťany iné veľké osobnosti ani nemali. Neraz sa im pripisuje aj to, čo bolo dielom iných. Akiste, nikomu nemožno ukraľovať z jeho zásluh. Winterovci Piešťany v mnohých smeroch skutočne pozdvihli a vybudovali. No treba dodať i to, že zveľadenie mesta nemohli vykonávať sami. Musela tu byť súčinnosť s ďalšími osobnosťami a inštitúciami. Sotva by to šlo bez hlavy obce – starostu Piešťan...

Šindelár slúžil v Piešťanoch od roku 1930 ako správca farnosti Sv. Štefana, s čestným titulom dekana. Podobne ako v Malženiciach i tu si rýchle získal veľkú dôveru obyvateľstva. V októbri 1931 bol zvolený za starostu obce. (Piešťany získali štatút mesta až v roku 1945 – pozn. aut.). Bol to prvýkrát v dejinách Piešťan, že na čele obce (mesta) stál kňaz – dnes čosi nepredstaviteľné. Vo funkcii vydržal sedem rokov, do augusta 1938. Vo funkcii skončil nie preto, že by s jeho činnosťou boli občania nespo-

Spolku Svätého Vojtecha Pútnik. Tu okrem náboženských tém popisoval napr. zločiny boľševikov v ZSSR, prenasledovanie katolíkov vo svete. Venoval sa však aj sociálnym a ekonomickým otázkam svojej doby, kritike vykorisťovania ľudí v kapitalizme, hodnote človeka a ciest k budovaniu spravodlivejších pomerov. Pre piešťanských farníkov vydával osobitný časopis *Listy*, kde ich burcoval k náboženskému a národnému prebudeniu. Prekladal tiež náboženské diela z nemčiny.

V r. 1932 – 1933 pôsobil vo funkcii okresného predsedu HSEŠ v Piešťanoch. V roku 1936 sa konal v Piešťanoch VII. zjazd HSEŠ, mesto navštívil aj predseda HSEŠ Hlinka. Neskôr Šindelár pôsobil ako predseda miestnej organizácie. Po vyhlásení autonómie Slovenska 6. októbra 1938 bol členom vtedajšieho „revolučného“ orgánu, Slovenského národného výboru v Piešťanoch. Výrazne prispel aj na pôžičku hospodárskej obrody Slovenského štátu v lete 1939. Súčasne bol však terčom útokov radikálnych gardistov za prekrškovanie židov.

Za svoju dlhoročnú aktivitu mal v roku 1938 nastúpiť za poslanca Slovenského snemu. Nakoniec sa tak, z neznámych dôvodov, nestalo. V neskorších rokoch už jeho politická angažovanosť poklesla.

NEVYŠETRENÁ VRAŽDA

Zánik Slovenskej republiky a ob-

nova ČSR v roku 1945 priniesli aj obnovenie prenasledovania Slovákov. Osobitne si vytrpeli funkcionári HSEŠ a Hlinkovej gardy, ktorých väčšina bola postavená pred tzv. ľudové súdy. Mnohí boli bez akéhokoľvek súdu odvezení do sovietskych otrockých táborov – GULAGov. Aj tých, čo neboli súdení, režim označil biľagom nespohľadlivých. Začalo sa prenasledovanie cirkvi. A keďže kresťanský a národný prvok boli úzko spojené, ľudia mali dôvod na nespokojnosť. Výrazom týchto nálad boli aj demonštrácie za uväzneného prezidenta Tisu. Prvá a najväčšia sa konala práve v Piešťanoch. Na sviatok Sv. Jozefa 19. marca 1947 ráno sa zišli najmä ženy z Piešťan a okolia pred okresným úradom a žiadali pre neho amnestiu. Postupne dav demonštrantov narástol až na 1500 osôb. Skandovali náboženské heslá i „Sláva Tisovi“. Reakcia ľudovodemokratického režimu – na Slovensku vtedy vládla Demokratická strana v spojení s KSS – bola brutálna. Zatváranie trvalo niekoľko dní. Odvečených bolo asi 280 žien. Domov sa vrátili až 25. mája 1947. Uväznený a vypočúvaný bol páter Ľudovít Eiselle, predstavený kláštora jezuitov. Správca krákovskej fary Vojtech Žilinčan, obvinený z príprav manifestácie, si za aféru odsedel 11 mesiacov. Onedlho, na Dušičky roku 1947, bol zastrelený farár Šindelár. Páchatelia nikdy odhalení neboli.

Nezachoval sa ani vyšetrovací zväzok, takže sa nedá posúdiť hĺbka a šírka vtedajšieho šetrenia.

Je možné sa pýtať, či vražda súvisela s protiboľševickými postojmi Šindelára ešte z mezivojnového obdobia, s jeho angažovanosťou za prvej Slovenskej republiky, alebo skôr s marcovými nepokojmi a verejnou podporou uväzneného Jozefa Tisu, ktorých sa režim mimoriadne obával. Motív naznačuje i historik Róbert Letz, keď v jednej zo svojich kníh napísal: „Okrem prenasledovania kňazov došlo i k zločinu vraždy. Vo večerných hodinách 2. 11. 1947 bol v chodbe r. kat. farského úradu v Piešťanoch pištoľou ráže 7.65 zastrelený farár Alexander

Šindelár, známy ako priateľ Andreja Hlinku...“

Pohreb na tzv. Hornom (Žilinskom) cintoríne 5. novembra 1947 viedol biskup Lazík a podľa mestského kronikára sa ho zúčastnilo asi desaťtisíc ľudí...

VŠETKO PRE MESTO A NÁROD

Vo svojom prejave po svojom zvolení za starostu na prvom obecnom zasadnutí dňa 3. novembra 1931 Šindelár o. i. vyhlásil: „Nehľadám žiadne zisky, žiadnu slávu, jedine dobro svojich milovaných spoluobčanov mám pred očami a chcem pracovať za verejnú dobro našej obce. Jako starí Rimania riekávali: Salus republicae suprema lex – dobro obce prvým zákonom, najvyšším zákonom! ... Preč s každými súkromnými záujmami, s každým súkromným kšeftikom. Nepozerať na tú obec, jakoby tá bola dojnou kravou, ktorú len ťahať možno...“ Verejný činiteľ,

ktorý tieto heslá vyslovil, ich aj žil. Dnešnému človeku, zvyknutému na každodenné škandály v tzv. demokracii, znejú už priam neuveriteľne. Po dvoch desaťročiach afér, podvodov a sklamaní už obyčajný človek akosi neverí v česť politika, v česť verejného funkcionára. Alexander Šindelár ich však potvrdil svojou činnosťou, životom. Ba čo viac, prinesením tej najvyššej obety – obety vlastného života.

Už len preto je výnimočný a nemôže ostať zabudnutý...

SNÍMKY:

Na ľavej strane Alexander Šindelár (1888 – 1947)

Na tejto strane vľavo obálka knihy O živote a diele A. Šindelára, ktorú vydalo Balneologické múzeum

Hore Pamätná tabuľa A. Šindelárovi na budove fary v starých Piešťanoch

Stanislav Žlnay

KOMU ASI PRVÉMU ZAZVONÍ?

PRÍBEH FARÁRA A STAROSTU MESTA PIEŠŤANY ALEXANDRA ŠINDELÁRA

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky

Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava

Telefón: 0911 286 452

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o.

Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.

IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: Július Binder – Šéfredaktor: Teodor Križka – Cena jedného čísla je 1.50 € – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronickú adresu: ganisinova.renata@slposta.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164,

820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – Internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

